

Szakfordító Szakmai Nap

(Gödöllő, Szent István Egyetem, 2014. január 23.)

Sermann Eszter

E-mail: sermann@lingo.u-szeged.hu

A gödöllői Szent István Egyetem Nyelvi Központja 2014. január 23-án az egyetem rektori tanácsstermében rendezte meg a már hagyományos Szakfordító Szakmai Napját. Ez a rendezvény minden évben remek lehetőséget kínál arra, hogy a fordítóképző intézményekben oktató kollégák találkozhassanak a fordítóirodák, valamint a nyelvi szolgáltató cégek képviselőivel, megvitassák a szakfordítóképzés aktuális kérdéseit, az oktatók megismerjék az irodák által a kezdő fordítókkal, alvállalkozókkal szemben támasztott követelményeket, a cégek pedig tolmácsolják elvárásaikat a képző intézmények felé. A délelőtti szekció központi témája a gépi fordítás volt, annak hatása a szakfordítói munkára, és szó esett arról is, hogy hogyan lehetne beépíteni a gépi fordítást és az utószerkesztést a képzésbe. Az idén a szervezők a konferencianap délutánját a szaknyelvoktatás módszertani kérdéseinek szentelték: érdekes előadásokat hallhattunk az információs és kommunikációs technológia alkalmazásáról a nyelvoktatásban, a tanulói személyiségek figyelembe vételéről a nyelvórán, illetve a nyelvi coaching technikájának alkalmazásáról a felsőoktatásban.

A konferencia nyitó előadását Heltai Pál egyetemi docens tartotta *Mi az, amit a gép nem tud fordítani?* címmel, beszámolójában kitért a gépi fordítás felhasználásának lehetőségeire a szakfordítóképzésben, a fordításelmélet oktatásában, a fordítások értékelésében, valamint részletezte a humán és a gépi fordítás alapvető különbségeit. A gép nehézségekbe ütközik, mert csupán azt az információt fordítja le, amely explicit módon kódolva van, a többértelmű szavak megfelelő értelmét, a névmások referenciáját azonban nem képes megtalálni. Míg a humán fordító mindig szövegekkel dolgozik, a gép legnagyobb kezelhető egységnek a mondatot tekinti. Az előadó sorra vette a fordítói kompetencia összetevőit a PACTE-csoport megközelítése alapján (bilingvális, stratégiai, extralingvisztikai, instrumentális kompetencia, a fordításra vonatkozó ismeretek és pszicho-fiziológiai adottságok), majd az egyes elemeket összevetette a humán és a gépi fordítás esetében. Kiemelte, hogy a gépnek nincs kommunikatív kompetenciája, nyelvi kompetenciája is részleges, mivel nem képes kiválasztani a szavaknak az adott kontextusban érvényes, aktuális jelentését. A gép rendelkezik ugyan bizonyos mértékű instrumentális kompetenciával és nyelven kívüli ismeretekkel, viszont „gyakorlatilag autista”, mivel nincs pragmatikai kompetenciája, nem képes figyelembe venni a kontextust, következtetéseket levonni,

stratégiákat alkalmazni. Vicceket, drámákat, verseket, szójátékokat nem érdemes géppel fordítani, és nem megfelelő a gépi fordítás azokban az esetekben sem, amikor a célnyelvi szöveggel szemben magas minőségi követelményeket támasztanak. A szakszövegek gépi fordítása is nehézkes lehet a bonyolult szerkezetek, a topik és a fókusz elhelyezése, poliszmia, szinonímia, szemantikai ellipszis, reáliák, rövidítések, tulajdonnevek miatt. Olyan forrásnyelvi szövegek esetében viszont, amelyekben a kódolt információk dominálnak, kevés következtetésre van szükség, és nem szükséges teljesen pontosan átadni az információt, helytálló lehet a gépi fordítás. Az előadó a gépi fordítást „egyfajta szó szerinti” fordításként írta le, amely hasonló a kezdő nyelvtanulók szó szerinti fordításához. A fordítóképzésben hasznos lehet a fordítói kompetencia fejlesztésére, a fordításelméleti ismeretek tudatosítására, a fordítás minőségének tanulmányozására, valamint a lektori kompetencia fejlesztésére.

A délelőtti program második előadója Pusztai-Varga Ildikó volt, a Szege-di Tudományegyetem Gazdaságtudományi Karának munkatársa, valamint a Fordító- és Tolmácsképző Központ oktatója. *5-ös borkóstoló, nyár, zsírosdeszka – gépi fordítás vs. kreativitás* című előadásának témája szorosan kapcsolódott Heltai Pál előadásához. Beszámolójában a doktori disszertációjának keretében elvégzett leíró, kvalitatív kutatásának eredményeit ismertette: finn versek magyar és angol fordításaiban kulturálisan kötött kifejezések fordítói megoldásait vizsgálta. Arra kereste a választ, hogy milyen fordítási megoldásokat alkalmaznak a műfordítók a kulturálisan kötött kifejezések fordításakor, illetve milyen mértékben befolyásolja a fordítási megoldásokat a forrásnyelvi és a célnyelvi kultúra kapcsolata. Eredményeit példákkal igazolta: finn–magyar irányban gyakrabban találkozunk olyan megoldásokkal, amelyek nagyobb mértékben szakadnak el a forrásnyelvi szövegtől, mint finn–angol irányban. Ennek oka – a kutatási beszámoló szerint – a célnyelvi irodalmi közeg versnormája, illetve az angol mint globális nyelv egy közegtől függetlenebb irányultsága, így nagyobb mértékű „hűsége”.

A délelőtti szekciót kerekasztal-beszélgetés zárta *A gépi fordítás gyakorlata és oktatásának lehetőségei a szakfordítóképzésben* címmel, a beszélgetést Bán Miklós moderálta, az Espell Fordítóiroda-Csoport képviselőjében, a vitába Varga Ágnes (Kilgray Kft.), Szűcs Dániel (Espell), Riesz Zoltán (Moravia Kft.), Prószéky Gábor (Morphologic Kft.) és Kovács László (TEK Kft.) kapcsolódott be. Bemutatkozása után a beszélgetés moderátora ismertette a gépi fordító rendszerek típusait (szabályalapú és statisztikai alapú), majd a résztvevők megfogalmazták, hogyan látják a gépi fordítás szerepét a szakfordítás gyakorlatában, valamint a képzésben.

A fordítandó anyagok mennyiségét ma már humán erőforrással nem lehet győzni, a gépi fordítási munkák aránya egyre nő a fordítócégeknél, egyre több szintéren jelen van, ezért a gépi fordítás céljait szolgáló eszközök folyamatosan tökéletesednek. A szakfordítások mennyiségének növekedésével egy időben a minőségi elvárások is csökkennek, sok esetben elegendő, ha a szöveg éppen csak érthető. A résztvevők egyetértettek abban, hogy a gépi fordítás nem minden területen alkalmazható (pl. szépirodalmi fordítás), viszont egyes területeken jól alkalmazható: terméktámogatás, EU-s jogszabályok tartalmának meg-

ismerése, vasúti menetrend adatainak fordítása, vagy olyan esetekben, amikor azonnal szükségünk van az idegen nyelvű szövegben található információkra, és kevésbé fontos a minőség. Beszéltek a gépi fordítás gyakorlatáról saját munkaterületükön, valamint a jövőbeni lehetőségekről, és kihangsúlyozták, hogy a humán munkát kiegészíti, de semmiképpen nem váltja ki. Az utószerkesztés kérdéseiről szintén sok szó esett, mivel – a vitában részt vevő szakemberek egyhangú véleménye szerint – utószerkesztéssel kiegészítve a gépi fordítás lehetőségei szinte korlátlanok.

Az ebédszünet után következő délutáni szekció a szaknyelvoktatás jegyében zajlott, a program címe *Innovatív módszerek a XXI. századi szaknyelvoktatásban* volt. Elsőként Prievara Tibor, a budapesti Madách Imre Gimnázium angoltanára, a *tanarblog.hu* internetes oldal szerkesztője tartott előadást *IKT-módszerek az idegennyelv-oktatásban* címmel. A XXI. század az info-kommunikációs technológiák megjelenésével új kihívások elé állítja a tanárokat és a diákokat mint jövőbeni munkavállalókat, mivel a munkaadók új készségeket várnak el: megnőtt az önszabályozás és a kollaboráció jelentősége, a tanulói autonómia szerepe.

Az előadó szerint az új igényekre új módszerekkel kell reagálni, a bevezető után a saját maga által kidolgozott rendszer lépéseit ismertette. Az első az úgynevezett „kiterjesztett, virtuális osztályterem”, amely az internetes közösségi színterek és az IKT-módszerek bevonását jelenti az oktatásba. A második lépés az egyéni tanulási útvonalak kialakítása, a harmadik a tanulás nyomon követése, a negyedik pedig az értékelés. Az értékelés nem osztályzatok, hanem pontrendszer útján valósul meg a diákok által meghatározott rövid és hosszú távú célok felállítását követően. A rendszer egyik nagy előnye, hogy az iskolai teljesítménnyel összefüggő szorongás csökken, mivel nincs negatív értékelés, valamint a tanulást és a tanulót helyezi a fókuszba. Összegzésképpen az előadó elmondta, hogy az osztályteremben feltétlenül új módszerekre, kreatív IKT-használatra, alternatív értékelési módszerekre, az önálló tanulás elősegítésére van szükség.

A szaknyelvoktatási délután második előadója Mészáros Aranka volt a Szent István Egyetem Társadalomtudományi és Tanárképző Intézetének képviselőjében, aki *Személyiségpreferenciák a szaknyelvoktatásban* címmel tartott előadást. A szaknyelvoktatáshoz és általában a nyelvoktatáshoz szükséges a partnerségi viszony kialakítása, a diákok különböző viselkedésmintáinak megértése, ez utóbbihoz a Myers-Briggs Típusindikátor (MBTI) alkalmazását javasolja. A személyiségteszt lényege, hogy négy dimenzió mentén különböztet meg személyiségtípusokat, ezek közül a beszámolójában egyet emelt ki: az extrovertált és az introvertált személyiségtípusok jellemzését követően az előadó az extravertizáció és az introvertizáció hatását elemezte a tanulási szituációban.

A délutáni szekció harmadik előadását Csósz Ildikó, a gödöllői OkaTárs Nyelvstúdió munkatársa tartotta *A nyelvi coaching hozzáadott értéke a szaknyelvoktatásban* címmel. Előadásának bevezetőjében kifejtette, hogy a XXI. század sikeres munkavállalója a munkaadók elvárásai szerint önmotivált, önállóan tanuló és önmenedzselő, viszont a mai oktatási rendszer ilyen készségek kialakításában nem segíti a tanulókat. Nemcsak a munkavállalók elvárásai, hanem a tanulók igényei is megváltoztak: egyre inkább egyénre szabott

tananyagokra és készségfejlesztésre van szükség, ezekre a problémákra nyújthat megoldást a *coaching* rendszere. Az előadó beszámolójában összevetette a klasszikus nyelvoktatási módszereket az általa *nyelvi coaching*nak nevezett módszerrel, bemutatta a modell sajátosságait, annak fázisait. A módszer segítheti a tanulókat az egyéni célkitűzések megfogalmazásában, a tanulási terv összeállításában, az önálló, otthoni tanulásban, valamint a nyelvi magabiztosság kialakításában. A szaknyelvoktatási szekció végén a résztvevők hozzászólásokkal gazdagították a konferencianap érdekes programját: új szempontokat ismerhettünk meg a gépi fordításra, a lektorálásra, az utószerkesztésre, az önálló tanulásra valamint a terminológiai kivonatolásra vonatkozóan.

A *Szakfordító Szakmai Nap* idén is változatos programmal, elméleti és gyakorlati témákkal várta a fordítói szakma képviselőit, a szakfordítóképzésben részt vevő oktatókat. Az elhangzott előadások és a kerekasztal-beszélgetés videó formájában megtalálható a *fordit.hu* internetes oldalon, az előadások és a hozzászólások témájának bővebb kifejtésére pedig a *Szaknyelv és szakfordítás* című periodikus kiadványban lesz lehetőség.